

Wat is, met het oog op de toekomst, het meest de moeite waard om te leren? Met onder andere die vraag lanceerde Staatssecretaris Sander Dekker in februari vorig jaar het Platform Onderwijs2032. Deze lancering vormde de start van de dialoofase waarin het Platform een open maatschappelijke dialoog aanging met het veld, met vele brainstormsessies, bijeenkomsten, online bijdragen en adviesdocumenten tot gevolg. Zowel in de dialoofase als in de consultatiefase hebben de landelijke netwerken van taalcoördinatoren en taalspecialisten PO het Platform Onderwijs2032 van input voorzien bij hun opdracht tot het vormen van een visie op toekomstgericht onderwijs. In dit artikel bespreken de auteurs de opbrengst van de discussieavond in de dialoofase (brainstorm), het voorlopige voorstel van het Platform Onderwijs2032 en de reacties van de netwerken op dit voorstel in consultatiefase.

Het Platform Onderwijs 2032 kreeg vorig jaar de opdracht om het ministerie van OCW te adviseren hoe het onderwijs moet worden vernieuwd om leerlingen van 4 tot 18 jaar (in het funderend onderwijs) beter voor te voorbereiden op de toekomst. Voor dit advies hebben de leden van het Platform zich uitgebreid laten voeden door het veld. In de dialoofase (van februari tot en met juli 2015) heeft het Platform zich laten uitnodigen bij tal van bijeenkomsten en zijn ze op bezoek gegaan bij verschillende (onderwijs)instellingen.

Rol van de netwerken

Ook de landelijke netwerken voor taalspecialisten en taalcoördinatoren hebben in deze dialoofase het Platform van input voorzien. In het ene netwerk zijn taalspecialisten vertegenwoordigd die werkzaam zijn als onderwijsadviseur en taalexpert in het basisonderwijs. Aan het andere landelijke netwerk nemen taalcoördinatoren uit het po deel. Beide netwerken komen minimaal tweemaal per jaar samen om informatie en ervaringen uit te wisselen over het taalonderwijs. Daarbij staan onderwerpen en

thema's uit de driehoek *beleid* (actuele ontwikkelingen), *theorie* (wetenschappelijke inzichten) en *praktijk* (good practices, experimenten) centraal. Beide netwerken hebben een grote betrokkenheid bij het taalonderwijs, vandaar dat de netwerken graag aan de oproep van Platform Onderwijs2032 gehoor gaven en een gezamenlijke discussieavond organiseerden op basis waarvan het document 'Advies in de dialoofase netwerken taal po' is aangeboden aan het Platform.

De dialoofase: genereren van ideeën

Tijdens de discussieavond in de dialoofase ging het vooral om het genereren van ideeën en adviezen voor het taalonderwijs van de toekomst. Er werd gesproken over vragen als: Welke kennis en taalvaardigheden hebben de leerlingen nodig in een geglobaliseerde wereld? Is taal als apart vak wel nodig? Voldoet het taalonderwijs nog? Moeten er nieuwe accenten gelegd worden? We lichten hier vier belangrijke adviezen toe die de netwerken aan het Platform hebben meegegeven als input voor hun advies aan de staatssecretaris.

Foto: Wilbert van Woensel

Kern en keuze: het taal- onderwijs in 2032

1. Nederlands als kernvak

Het vak Nederlands dient volgens de netwerken ook in het curriculum van 2032 een kernvak te zijn: leerlingen moeten ook in de toekomst bewuste en vaardige taalgebruikers worden. Taal is als onderwijsinstrument en als instrument om kennis te construeren onmisbaar in een hoogwaardig functionerende maatschappij. In de klas kunnen taalvaardige leerlingen zich makkelijker kennis en vaardigheden eigen maken, zowel binnen het taalonderwijs als binnen andere vakken. Een goede taalbeheersing (geletterdheid) is daarnaast ook dé sleutel om mee te kunnen doen in de samenleving: het faciliteert deelname aan maatschappelijk verkeer en persoonlijke ontplooiing.

2. Aandacht voor andere (digitale) genres

De invloed van digitale communicatie is de laatste decennia groter geworden en deze invloed zal de komende decennia nog meer toenemen: de communicatie zal anders en sneller worden waardoor vaardigheden als creatief denken, snel kunnen schakelen, reageren en oplossingen bedenken nog belangrijker worden. De maatschappij zal een ander appel op de taalvaardigheid van mensen doen dan nu. Toch zou het onderwijs Nederlands volgens de netwerken inhoudelijk niet ingrijpend hoeven te veranderen: ook in 2032 moet het taalonderwijs gericht zijn op het ontwikkelen van vaardigheden, kennis en begrip bij het luisteren, lezen, spreken en schrijven.

Er zal echter een verschuiving plaatsvinden: nieuwe bronnen, andere genres en tekstsoorten met specifieke tekstkenmerken vragen van leerlingen andere kennis en vaardigheden. Een hypertext heeft andere kenmerken en lees je anders dan een tekst op papier. Leerlingen zullen steeds meer informatie verwerven via gemengde genres (multimedialiteit), filmpjes en andere kanalen waarbij een groot beroep wordt gedaan op begrijpend luisteren en kijken naast begrijpend lezen. De netwerken wijzen daarbij specifiek op de vaardig-

heid die nodig is om te kunnen beoordelen of digitale bronnen betrouwbaar zijn: wie heeft de informatie verstrekt? Leerlingen moeten beredeneerd leren informatie uit digitale bronnen te selecteren en gebruiken. Het huidige leerplan Nederlands lijkt te veel gestoeld op de communicatie via papieren teksten. In een nieuw curriculum zal volgens de leden van de netwerken dus gezocht moeten worden naar manieren om de inhoud aan te passen aan de eisen van moderne communicatiemiddelen.

3. Samenhang binnen het vak

Taalonderwijs moet meer geïntegreerd worden uitgewerkt en aangeboden. In het onderwijs worden verschillende onderdelen of domeinen uit taal vaak los van elkaar gepresenteerd, onderwezen en getoetst (zie bijvoorbeeld Het Referentiekader Taal, waarin de domeinen los van elkaar beschreven worden). Door meer te focussen op samenhang kan het taalonderwijs efficiënter en motiverender worden, voor leerling én leraar, en kan het nut van de verschillende onderdelen van het taalonderwijs eerder duidelijk worden (het nut van spellingonderwijs wordt voor leerlingen duidelijk als zij bijvoorbeeld een blog voor een groot publiek moeten publiceren).

4. De inhoud centraal

In het taalonderwijs zijn aansprekende inhoud belangrijk voor de motivatie om taal te leren op school: leerlingen praten, lezen, schrijven over een onderwerp. Goed taalonderwijs sluit aan bij ervaringen van en thema's uit de belevingswereld van kinderen en laat kinderen zelf ook onderwerpen en inhoud aandragen. Bovendien reikt taalonderwijs verder dan de taallessen of de lessen Nederlands. Dit standpunt is (ook) niet nieuw, maar zal in het nieuwe curriculum duidelijker een plaats moeten

krijgen. Het onderwijs in andere vakken laat kansen liggen om bewust taal te gebruiken als middel voor gezamenlijke kennisconstructie, dat wil zeggen, leerlingen laten praten en schrijven over essentiële vraagstukken en concepten van het vak.

Het voorstel op hoofdlijnen van het Platform

De input van de landelijke netwerken voor taalspecialisten en taalcoördinatoren is samen met tal van (online) reacties en ingezonden stukken meegenomen als opbrengst van de dialoofase. Deze opbrengsten heeft het Platform verwerkt in het tussenrapport *Het hoofdlijn advies: een voorstel* dat op 1 oktober 2015 aan de staatssecretaris werd aangeboden.

In dit voorstel op hoofdlijnen schetst het Platform Onderwijs2032 de contouren van een toekomstgericht curriculum en komen de volgende punten aan bod:

- welke kennis en vaardigheden deel uit zouden moeten maken van een evenwichtig en toekomstgericht curriculum;
- welke kennis en vaardigheden meer en minder aandacht zouden kunnen krijgen;
- welke algemene ontwerpprincipes voor een vernieuwd curriculum te benoemen zijn.

In het voorstel pleit het Platform in de eerste plaats voor een betere balans tussen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Verder wordt er gesproken van een vaste kern van basiskennis en vaardigheden (waaronder ook digitale, maatschappelijke en sociale vaardigheden vallen) bij drie 'domeinen': natuur & technologie, mens & maatschappij en taal & cultuur. De essentiële kennis binnen de drie domeinen zou volgens het Platform moeten bestaan uit interdisciplinaire thema's die over de grenzen van de

bestaande vakken heen gaan en die herkenbaar zijn voor leerlingen, wat hun betrokkenheid en motivatie vergroot. Volgens het Platform valt te denken aan thema's als 'een duurzame wereld' (mens & maatschappij), 'gezondheid en ziekte' (natuur & technologie) of 'communiceren in een democratische samenleving' (taal & cultuur).

Het Platform Onderwijs2032 zou graag zien dat voor scholen wordt vastgelegd wat zij leerlingen van deze vaste kern moeten leren. Deze kern zou de basis moeten zijn om deel te kunnen nemen aan de maatschappij. In deze kern blijven rekenen, wiskunde en taal van groot belang. Maar, zo stelt het Platform, scholen moeten meer aandacht besteden aan de praktische toepassingen ervan, zoals het schrijven van een sollicitatiebrief. Vaardigheden als creatief schrijven, presenteren en met plezier lezen worden belangrijk geacht (uit *Hoofdlijn advies: een voorstel* p.6).

Scholen zouden daarnaast de ruimte en verantwoordelijkheid moeten krijgen om de kern op eigen wijze te verdiepen en maatwerk te bieden. Zo kunnen leerlingen zich bijvoorbeeld specialiseren in techniek of talen en is er ruimte voor samenwerking met het bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen.

De consultatiefase: reactie op het voorstel

Met het verschijnen van *Het hoofdlijn advies: een voorstel* werd het onderwijsveld tijdens de consultatiefase opnieuw uitgenodigd om te reageren: waren de contouren van dit voorstel inderdaad wat betrokken bij het onderwijs voor ogen hebben met betrekking tot het onderwijs van de toekomst? In de consultatiefase in oktober vorig jaar kon op deze vraag via internet en via daarvoor georganiseerde bijeenkom-

Bron: platform onderwijs2032, Hoofdlijn advies: Een voorstel (okt 2015)

sten geantwoord worden. Ook de landelijke netwerken voor taal in het basisonderwijs organiseerden een bijeenkomst waarin het voorstel van het Platform besproken werd. Het hieruit voortgekomen 'Advies in de consultatiefase netwerken taal po' is wederom aan het Platform aangeboden.

Positief

Het landelijk netwerk van taalspecialisten en taalcoördinatoren sprak zich over het algemeen positief uit over het voorstel. De leden zijn blij dat het advies een primaire focus heeft op het echte leven. Ook de toon van het voorstel 'laten we vooral goed kijken wat leerlingen nodig hebben' spreekt de netwerken erg aan. Toch hebben de leden vanuit hun expertise rond de taalontwikkeling van kinderen (uit theorie en praktijk) wel opmerkingen bij het voorstel geplaatst en deze aan het Platform meegegeven. We lichten er vijf uit.

1. Functionele taalvaardigheid

Allereerst hebben de netwerken opgemerkt dat de visie op taalonderwijs in het voorstel niet erg is uitgewerkt, hoewel de leden zich realiseren dat het hier nog gaat om een voorstel op hoofdlijnen. In het taalcurriculum zou centraal moeten staan dat we leerlingen functioneel taalvaardig willen maken. Taal heeft immers altijd een functie en daar moeten leerlingen zich van bewust zijn. Leren reflecteren, feedback geven en ontvangen zijn daarbij belangrijk. In het curriculum van de toekomst zouden de netwerken graag zien dat geïntegreerd en be-

tekenisvol taalonderwijs wordt uitgewerkt: met oog voor het feit dat je taal in interactie leert en dat taalvaardigheid zich ontwikkelt langs en/of naast betekenisvolle inhoud.

2. Online geletterdheid

De netwerken merken op dat in het voorstel onvoldoende is uitgewerkt dat schriftelijke communicatie in de maatschappij door de toenemende digitalisering steeds belangrijker wordt. Waar je vroeger nog weleens een telefonische helpdesk-medewerker aan de telefoon kreeg, moet je tegenwoordig alles schriftelijk kunnen toelichten of vragen. Leerlingen moeten daarnaast snel kunnen switchen tussen genres en kunnen reflecteren op de effecten van formuleringen, register en toon in verschillende media, genres en tekstvormen.

3. Domein Taal & Cultuur

Het domein Taal & Cultuur zou zich volgens het netwerk vooral moeten richten op de culturele kennis van taal, niet op de instrumentele kennis. In het domein Taal & Cultuur, of beter wellicht nog Taal, Kunsten en Cultuur, zou aandacht moeten zijn voor eigen taal en cultuur, maar ook voor multiculturele samenlevingen. De rijkdom van andere talen en culturen zou binnen dit domein verkend moeten worden, waarbij uitwisseling tussen talen, culturen, generaties en betrokkenheid van ouders belangrijk zijn.

4. Aandacht voor meertaligheid

Het valt de leden van de netwerken op dat het voorstel lijkt uit te gaan van mo-

noculturele klassen. Dit komt niet overeen met de werkelijkheid, waarin juist veel multiculturele klassen met leerlingen met diverse achtergronden en taalachterstanden voorkomen. In het voorstel zou beter uitgewerkt moeten worden hoe je omgaat met moedertaalonderwijs, met Nederlands als tweede taal, met andere moedertalen van leerlingen die de school binnenkomen. Geen kind groeit op zonder taal: in het onderwijs moet oog zijn voor de diversiteit die dat met zich meebrengt.

5. Implementatie van het definitieve advies

Er zijn al scholen waarop inspirerend gewerkt wordt aan goed taalonderwijs zoals de leden van de netwerken dat voor ogen hebben. Daarom adviseren de leden van de netwerken voor de implementatie van het definitieve advies vooral aan te sluiten bij ontwikkelingen en good practices die er al zijn, en scholen te begeleiden door middel van netwerken en professionele leermeenschappen.

Het definitieve advies en dan

Op basis van deze aanvullingen en reacties heeft het Platform het voorstel op hoofdlijnen herschreven tot een definitief advies dat in december gepresenteerd is. Dit definitieve advies was bij het schrijven van dit artikel nog niet verschenen. Op het moment dat dit verschijnt, zal Sander Dekker met een beleidsreactie op dit advies komen. Vast staat nu echter al wel dat dit advies in 2016-2017 moet leiden tot vernieuwde kerndoelen en eindtermen voor het primair en voortgezet onderwijs. Wilt u de implicaties en ontwikkelingen voor het taalonderwijs op de basisschool blijven volgen? Meld u dan aan voor de nieuwsbrief van de netwerken!

Joanneke Prenger en Gerdineke van Silfhout zijn leerplanontwikkelaar taal in het po en vo, en lid van de stuurgroep voor het netwerk van taalspecialisten, waar ook Saskia Versloot en Annie van der Beek deel van uit maken.